

10/12. 96. **debatt****«Vi orker ikke mer»**

Robert Eichinger mener (28.11.) at Knut Hamsuns opptreden ingen betydning hadde for benådningene av ti dødsdømte sørlendinger vinteren 1943.

Andre samtidige, sentralt plasserte aktører har gitt uttrykk for en annen oppfatning av hendelsesforløpet. All den stund

Hamsun

I høst har det på denne plass vært en debatt om Hamsuns rolle i forhold til dødsdømte nordmenn. Utgangspunktet var et intervju med journalist Arne Tumyr, som hevdet at universitetsstipendiat Lars Frode Larsen og en rekke andre forskere tar feil når de påstår at Hamsun forsøkte å få benådet mange dødsdømte. Her svarer Larsen på et innlegg fra Robert Eichinger.

tyskerne så å si aldri opplyste om grunnene når de benådet folk – ei heller i dette tilfellet – lar det seg vanskelig avgjøre hvem som har oppfattet hendelsesforløpet riktigst. Jeg er ikke overbevist om at Eichingers versjon er den som står sterkest.

Utgangspunktet for min replikkveksling

med Arne Tumyr var hans urimelige påstand om at det ikke finnes «fnugg av bevis» for at Hamsun noen gang forsøkte å hjelpe dødsdømte nordmenn under krigen. I tillegg til de momenter jeg i tidligere innlegg har anført som støtte for det motsatte syn, vil jeg fra min side avslutte den Hamsun-strid jeg her er blitt involvert i med å legge frem enda et par bevis på at dikteren etter evne prøvde å hjelpe når han kunne.

■ I sin bok «Nordmenn for tysk krigsrett 1940–1942» (1954) forteller advokat Albert Wiesener – en av forsvarerne i Eichinger-saken – om flere tilfeller der Hamsun etter anmodning stilte sitt navn til rådgivning. Han omtaler et telegram fra dikteren av 9.8. 1941 som gjaldt tre dødsdømte ungdommer fra Farsund. Senere samme høst, i den såkalte Alesund-saken, ble følgende telegram, undertegnet Knut Hamsun, avsendt direkte til Hitler: «Ich bitte Sie, Herr Reichskanzler, die Norweger Sigurd Johannessen, Tønnes Winther, Rolf Lea, Harald Torsvik und Karl Eriksen, wenn es irgend möglich ist, zu begnadigen.» Dessverre var Hamsuns navn ikke «sterkt nok til å snu Hitlers tommelfinger i været», skriver Wiesener. «Hamsun mottok et personlig telegram fra Hitler hvori der Führer høflig forklarer dikteren sine grunner for at han dessverre ikke kunne bønnhøre ham. Hensynet til «det tyske rikets sikkerhet» var avgjørende.» Poenget er at Hamsun forsøkte å hjelpe.

■ Sigrd Stray forteller følgende i «Min klient Knut Hamsun» (1979): «Jeg ble bedt om å søke hans hjelp da flere sørlendinger hadde fått dødsstraff høsten 1944. Jeg la saken frem for ham, det hastet at det ble gjort noe, og det gjaldt å få Terboven til å utsette henrettelsen. Hamsun var opprørt over hva som kunne skje og ville gjerne hjelpe. «Men Terboven hører ikke på meg,» sa han (...) Det ble meg fortalt at man hørte ham gå opp og ned på gulvet utover natten etterat jeg hadde vært hos ham. Dagen etter sendte han telegram til Terboven: «Hele Sørlandet i sorg.»»

■ At Hamsun høsten 1944 hadde liten tro på at han kunne oppnå noe hos Terboven, er ikke så merkelig. Bare noen måneder etter at Eichinger-saken hadde fått sitt lykkelige utfall, fikk Hamsun (i juni 1943) invitasjon til å møte Adolf Hitler personlig i Berchtesgaden. Han benyttet anledningen til å be der Führer fjerne Terboven fra Norge – noe sistnevnte selvfølgelig ble holdt underrettet om. Ansikt til ansikt med den tyske fører beklaget Hamsun seg også over tyskernes henrettelser. Sannsynligvis var han den eneste nordmann som fikk en slik anledning under krigen – og benyttet den. Ifølge den tyske tolkens referat sa Hamsun: «Reichskommissars metoder passer ikke hos oss! Hans «preusseri» er ikke til å holde ut!

Og så henrettelsene! Vi orker ikke mer.»

■ Tyskernes henrettelser gikk tydeligvis sterkt inn på den vel 80-årige dikteren. At han ikke alltid oppnådde det han ønsket, er det urimelig å laste ham for.

Lars Frode Larsen